

Küçük Frank Yıllıkları I: Aziz Amand Yıllığı

Özlem GENÇ¹

Geliş Tarihi	12.02.2016	Kabul Tarihi	16.03.2016
--------------	------------	--------------	------------

Öz

Aziz Amand Yıllığı kesin olarak bilinmemekle birlikte 8.-9. yüzyıllarda, aynı adlı manastırda yazılmış bir yıllıktır. Yıllıkların tarihi araştırmalarda başvurulan kaynaklardan olmaları verdikleri bilgileri son derece önemli kılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Aziz Amand yıllığı dikkate değerdir. Yapılan askeri seferlerden, saldırılara, toplanan meclislerden inşa edilen yapılara, verilen cezalardan doğal afetlere kadar pek çok açıdan bilgi veren yıllık, dönemin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Frank İmparatoru Charlemagne`ın istişareye ve sadakate verdiği önemi, zamanının çoğunu seferlerde geçirdiğini belirtmesi de ayrıca değerlidir. Diğer bir önemi ise küçük Frank yıllıklarının en eskisi olmasıdır. Tüm bu nedenlerle Latince aslından tercüme edilerek Türkçe`ye kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aziz Amand, Yıllık, Charlemagne, Orta Çağ.

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, -TÜRKİYE
E-posta: ozlmgnc@gmail.com

Minor Frankish Annals I: Saint Amand Annals

Özlem GENÇ

Received	12.02.2016	Accepted	16.03.2016
----------	------------	----------	------------

Abstract

Although not known exactly, Saint Amand Annals are annals written in the namesake monastery between the 8th and 9th centuries. They are one of the referenced sources in the researches of history and this makes the information given by them extremely important. When considered from this point of view, Saint Amand annals are remarkable. Informing about many subjects from military expeditions to attacks, from convened assemblies to structures built and from penalties imposed to natural disasters, the annals contribute to understanding the period. It is also important in terms of indicating the significance given by Frankish Emperor Charlemagne to consultation and loyalty, and that he spent most of his time to military expeditions. Annals are also important in terms of being the oldest one among Minor Frankish Annals. For all these reasons, they have been translated into Turkish from Latin.

Keywords: St. Amand, Annals, Charlemagne, Middle Ages.

Giriş

Tarihi kaynaklar geçmişimizi anlamamız açısından son derece önemli unsurlardır. Çok çeşitli olmakla birlikte en çok başvurulanlarından biri Latince *Annales* denilen yıllıklardır. Kronolojik olarak yılları sıralayıp hangi yılda ne olduğunu veren yıllıklar, bir konu araştırılmadan ya da bir konuda yargıya varılmadan önce bakılması gereken mühim eserlerdir.

Yıllık yazımı tarih boyunca hem Doğu'da hem Batı'da rağbet görmüştür. Bizi ilgilendiren Orta Çağ sınırlaması içerisinde Doğu'ya baktığımızda Osmanlı Devleti döneminde de yıllık yazıldığı görülmektedir. Hem resmi hem de özel kurumlar tarafından yayımlanan, merkezi yönetimin, nezaretlerin, askeri kurumların, vilayetlerin, bazı özel kurum ve kişilerin yıllık olarak çıkardıkları bu belgelere *Salname* adı verilmektedir. Kelime Farsça *Sâl*(yıl) ile *nâme* (yazılı şey, mektup) kelimelerinden meydana gelmiş olup bu eserlere *nev-sâl* de denilmiştir.² Salnameler bir yıl içerisinde olan olaylara ver veren kaynaklardır. Batı'ya baktığımızda ise daha farklı ve Doğu'ya göre daha önce başlamış bir yıllık yazımı ile karşılaşılmaktadır. Batı'da Orta Çağ'da yeni bir tarih yazımı türü olarak ortaya çıkan yıllıklar tarih yazımının en basit biçimidir ve her yerde bulunmaktadır.³ Doğu'dan farkı yıl içinde olan olaylardan ziyade, yıllar içinde olan olayları listeler halinde kısa kısa veriyor olmalarıdır. Merkezi bir başlangıçları ya da sonları, belli bir konuları olmayan bu yıllıklarda verilen olayların diğer olaylarla bağlantıları da yoktur. Metin içinde olayların sebep ve sonuçları açıklanmamakta ve bir sonuca bağlanmamaktadır.⁴ Bu nedenle yıllıklar okunurken dönemin olaylarıyla ilgili yorum yapılmasına değil, araştırılan konunun takvimlendirilmesine yardımcı olunmakta, belirli bir tarih aralığındaki olayların genel mahiyeti ya da bir bölgenin genel görünümü hakkında bilgiler alınmaktadır.

Kökleri Antik Çağ'a kadar uzanan yıllık yazımının Orta Çağ'daki gelişimine bakıldığında yine baskın dini ortam karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki; Orta Çağ'da ayinsel yortuları düzenlemek için Paskalya tarihinden hareket edilmektedir. Bu paskalya tabloları, her birinde tarihlerin bir sonraki yıldan daha az ya da çok boşlukla ayrıldığı ince kitaplardır. Bu boşluklara bazı din adamları yılın önemli olaylarının notlarını almışlar ve yıllık haline gelen bu eserlerin derlenmesi ilk kez 7. yüzyılın sonunda ve Anglo Saksonlar arasında

² Bilgin Aydın, "Sâlnâme", DİA, TDV, İstanbul, 2009, s. 51.

³ D. Hay, *Annalist and Historians*, Routledge, UK, 1977, s. 38-39.

⁴ Hayden White, *The Content of The Form*, The Johns Hopkins University Press, USA, 1987, s. 5-6.

görülmüştür. Kıtadaki misyonerler yazılan yıllıkları tekrar kopyalamış ve devam ettirmişlerdir. 9. yüzyılda yaşanan Karolenj Rönesansı boyunca yıllıklar dönemin tarih yazımının en olağan biçimi haline gelmişlerdir. Kralların ve atalarının faaliyetlerinin en ilginçlerini muhafaza etmek için yazılırken, ilkel karakterlerini de kaybetmiş,⁵ yeni bir forma bürünmüşlerdir. Yine de her zaman kusursuz olduklarını söylemek doğru değildir. Örneğin yıllıklardaki miladi tarihler bazen olayların olduğu tarihle aynı değildir ve bazı kronolojik karışıklıklar içermektedir.⁶

Yaşanan kültürel canlanmanın da etkisiyle Karolenjler döneminde pek çok yıllık yazılmıştır. Bunlar arasında küçük yıllık grubu olarak adlandırılan grupta, Annales Petaviani, Annales Sancti Amandi, Annales Laubacenses, Annales Tiliani,⁷ Annales Mosellani, Annales Guelferbytani, Annales Nazariani, Annales Salisgurgenses ve Annales Invanenses bulunmaktadır. Hiçbirinin gerçek elyazmalarına ulaşamamış, kopyalarıyla bugüne gelebilmişlerdir. Ortak özellikleri olayın yaşandığı dönemle aynı ya da çok yakın zamanlarda yazılmış olmalarıdır.⁸ Bu da güvenilirliklerini artırmaktadır. Hepsinin bir arada tercüme edilip yayımlanması zor olduğundan teker teker dilimize kazandırılmaları uygun görülmüş ve en eskileri⁹ olan Annales Sancti Amandi (ASA, Aziz Amandus Yıllığı) den başlanmıştır.

Yıllığın yazıldığı tarih 8 ila 9. yüzyıllar arasındır. Fransa'nın Nord bölgesinde, St. Amand-les-Eaux'daki Benedikten manastırında yazılmıştır. Yıllığın, ilki 687-770, ikincisi 771-791 ve üçüncüsü 792-810 yılları arasını yazan üç ayrı yazar tarafından oluşturulduğu düşünülmektedir. Yıllık metni Annales Tiliani, Annales Laubacenses ve Annales Petaviani ile oldukça benzerlik göstermektedir. Hepsi de benzer şekilde kısa küçük yıllıklardır (*Annales minores*) ve hepsi, içinde Bede'nin De Ratione Temporum adlı eserinin de olduğu, bugün kayıp olan bir elyazmasında bulunmuşlardır.¹⁰ Bu elyazması Andre Duchesne tarafından görülmüş ve 1638'de kopyalanmıştır. Bizim kullandığımız edisyon¹¹ da dâhil¹² olmak üzere günümüz eserlerinin hepsi bu kopyadan yararlanmaktadır.

⁵ Charles Bemont, "Annals", Encyclopedia Britannica, vol. II, Eleventh Edition, New York, 1910-11, s. 61.

⁶ Roger Collins, Charlemagne, University of Toronto Press, North America, 1998, s. 186.

⁷ Rosamond McKitterick, Charlemagne, Cambridge University Press, UK, 2008, s. 59-60.

⁸ Rosamond McKitterick, The Frankish Kingdoms Under The Carolingians, Longman, London, 1983, s. 4.

⁹ C. H. C. Wright, A History of French Literature, Haskell House Publishers, USA, 1969, s. 52.

¹⁰ Graeme Dunphy, Ed., "Annales Sancti Amandi", Encyclopedia of The Medieval Chronicle, BRILL Online. http://www.encquran.brill.nl/entries/encyclopedia-of-the-medieval-chronicle/annalessancti-amandi-EMCSIM_001243 09.02.2016.

¹¹ G. H. Pertz, Ed., Annales Sancti Amandi, MGH, SS, I, Hanover, 1826. Pars Prima s. 6,8, Continuatio s. 10,12, Continuatio altera s. 12, Pars Secunda s. 14.

Yıllığın yazıldığı manastır, dönemin önemli kraliyet manastırlarından biridir. Özellikle Kel Charles döneminde (840-877) kraliyet otoritesiyle yakın ilişki kuran bir manastır olmuş, önemli ayin kitaplarının lüks kopyaları onun yazıhanesinde üretilmiştir.¹³

Yıllık Türkçe'ye tercüme edilirken yılların yanında parantez içinde ikinci bir yıl daha verilmektedir. Makalemizi oluştururken bizim kullandığımız edisyonun editörü G. H. Pertz'in belirttiğine göre burada ya da başka yerlerde parantez içinde verilen rakamlar, elyazmalarında bilgi bulunan yılları işaret etmektedir.¹⁴ Başka bir deyişle elyazmalarında bu yıllar karşısında bilgi verilmektedir.

Frank topraklarında Aziz Amand Manastırı¹⁵

¹² Editör bunu "Chesnii editionem repetimus" , "Chesne'nin edisyonunu yineliyoruz", sözleriyle ifade etmektedir. Pertz, a.g.e., s. 4.

¹³Ildar H. Garipzanov, The Symbolic Language of Authority in The Carolingian World, BRILL, Netherlands, 2008, s. 87-90.

¹⁴"Numeri uncinis inclusi hic et aliis in locis indicant annum, cui in codicibus sententia adscripta est", s. 7.

¹⁵Raymond Van Dam, "Merovingian Gaul and The Frankish Conquests", The New Cambridge Medieval History, vol. I, Ed.: P. Fouracre, Cambridge University Press, UK, 2005, s. 194.

Aziz Amand Yılığ

687. (691) Tertry`de (Heristalli) Pepin tarafından savaş yapıldı, burada Frankları yendi.¹⁶
702. Kral Childebart (III.)`in ölümü.¹⁷
708. Çiçeklenme mevsiminde Drogo¹⁸ öldü.¹⁹
709. Pepin, Willehari`ye²⁰ karşı Süevlerin üzerine yürüdü.²¹
710. Pepin, tekrar Willehari`ye karşı Süevlerin üzerine yürüdü.²²
711. Walericus,²³ Willehari`ye karşı Süevlere bir Frank ordusu sevk etti.²⁴
712. Bir piskopos, Willehari`ye karşı Süevlere bir Frank ordusu sevk etti.²⁵
713. Piskopos Suitbert²⁶ Mart ayında öldü.²⁷
714. Nisan ayında Grimoald (Genç)²⁸ öldü ve Aralık ayında Pepin öldü.²⁹
715. Saksonlar, Chattuarilerin³⁰ ülkesini tahrip ettiler.³¹
716. Mart ayında Radbod³² Köln`e gitti.³³
717. Vincey`de, Mart ayında, büyük perhiz ortasında,³⁴ efendinin gününde, Charles (Martel) ve Ragenfrid³⁵ arasında savaş oldu.³⁶
718. Charles (Martel) ilk kez Saksonya`ya gitti.³⁷

¹⁶ "bellum Pippino in Testricio, ubi superavit Francos", s. 6.

¹⁷ "obitus Hildeberti regis", s. 6.

¹⁸ Champagne dükü, Burgondiya saray bakanı.

¹⁹ "quando Droco mortuus fuit in vernale tempore", s. 6.

²⁰ Süevlerin dükü.

²¹ "quando Pippinus perrexit in Suavis contra Vilario", s. 6.

²² "Iterum Pippinus in Suavis contra Vilario", s. 6.

²³ Burada ve adı geçen diğer yıllıklarda kimliği belirtilmemiştir. Bernard Bachrach, Early Carolingian Warfare, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 2001, s. 270. Muhtemelen nüfuzlu bir Frank idi.

²⁴ "quando Walericus duxit exercitum Francorum in Suavis contra Vilario", s. 6.

²⁵ "quidam episcopus duxit exercitum Francorum in Suavis contra Vilario", s. 6.

²⁶ Frizyalıların havarisisi olan Northumbria doğumlu din adamı.

²⁷ "depositio Subdoberto episcopo in mense Martio", s. 6.

²⁸ Neustria saray bakanı, Heristalli Pepin`in ikinci oğlu.

²⁹ "depositio Grimoaldo in mense Aprili, et depositio Pippino in mense Decembrio", s. 6.

³⁰ Editörün dipnotu: Ren ve Meuse arasında Niers nehrine doğru Gelderland`da yerleşenler., s. 6.

³¹ "quando Saxones vastaverunt terram Chatuariorum", s. 6.

³² Frizyalıların dükü.

³³ "quando Radbodus venit in Colonia mense Martio", s. 6.

³⁴ Media quadragesima: Paskalya`dan önceki altı buçuk haftalık büyük perhiz döneminin dördüncü pazarıdır.

³⁵ 715`ten itibaren Neustria ve Burgondiya saray bakanı.

³⁶ "bellum fuit inter Karolum et Ragenfredem in Vinciaco mense Martio, media quadragesima, die dominica", s.6.

719. Radbod öldü.³⁸
720. Charles (Martel) Saksonlara karşı savaştı.³⁹
725. Charles (Martel) ilk kez Bavyera`ya gitti.⁴⁰
728. Charles tekrar Bavyera`ya gitti.⁴¹
730. Charles Lantfrid'e⁴² karşı Süevlerin üzerine yürüdü.⁴³
731. Charles, (Büyük) Odo`ya⁴⁴ karşı Wasconia`ya⁴⁵ gitti.⁴⁶
732. Charles Ekim ayında Müslümanlara karşı savaştı.⁴⁷
733. Charles bir orduyla Wistragou`ya⁴⁸ gitti.⁴⁹
734. Charles tekrar bir orduyla Wistragou`ya gitti.⁵⁰
735. Charles bir orduyla Wasconia`ya gitti.⁵¹
736. Charles, Odo`nun oğullarına karşı mücadele etti.⁵²
737. Charles Müslümanlara karşı savaştı.⁵³

Aziz Amand Yılığının Devamı

741. Frankların lideri Charles (Martel) 15 Ekim`de öldü.⁵⁴
742. Carloman⁵⁵, Hunald`a⁵⁶ karşı ordu sevk etti.⁵⁷

³⁷ "Karolus primum fuit in Saxonia", s. 6.

³⁸ "Radbodus obiit", s. 6.

³⁹ "Karlus bellum habuit contra Saxones", s. 6.

⁴⁰ "Karlus primum fuit in Baioaria", s. 8.

⁴¹ "iterum Karlus fuit in Baioaria", s. 8.

⁴² Alemannia dükü.

⁴³ "Karlus perrexit ad Suavos contra Lantfredum", s. 8.

⁴⁴ 700`den itibaren Akitanya dükü.

⁴⁵ Vasconia, Wasconia, Gasconia. 6.-9. yüzyıllarda Latince'den türetilen Romen dillerinin etkisiyle 'w' harfi sıklıkla 'g'ye dönüşmektedir.

⁴⁶ "Karlus fuit in Wasconia contra Eodonem", s. 8.

⁴⁷ "Karlus bellum habuit contra Saracinos in mense Octobri", s. 8.

⁴⁸ Diğer yıllıkların verdiği bilgilerden Wistragou derken Frizya kastedildiği anlaşılmaktadır. Annales Petaviani: Karolus perrexit in Frisiam. Annales Nazariani: Karlus perrexit in Frisiam. Annales Alamannici: Karolus perrexit in Frisiam.

⁴⁹ "Karlus cum exercitu venit in Wistragou", s. 8.

⁵⁰ "iterum Karlus venit cum exercitu in Wistragou", s. 8.

⁵¹ "Karlus cum exercitu fuit in Wasconia", s. 8.

⁵² "Karlus dimicavit contra filios Eodone", s. 8.

⁵³ "Karlus bellum habuit contra Saracinos", s. 8.

⁵⁴ "Karlus dux Francorum mortuus est Idibus Octobris", s. 10.

⁵⁵ Charles Martel'in en büyük oğlu, ö. 754.

⁵⁶ Büyük Odo'nun oğlu, Akitanya dükü.

743. Carloman Bavyeralılara karşı savaşa başladı⁵⁸
747. Carloman Roma`ya gitti.⁵⁹
749. Grifo⁶⁰ sürgüne gitti.⁶¹
751. Pepin⁶² kral olmak için Soissons'lular huzurunda yağlandı.⁶³
753. Hildegarius⁶⁴ Saksonya`da öldü.⁶⁵
754. Papa Stephen Frania`ya gitti.⁶⁶
755. Pepin, Franklarla birlikte İtalya`ya gitti, Lombardları yendi. Carloman öldü.⁶⁷
757. Franklar Pavia`yı kuşattılar.⁶⁸
758. Pepin Saksonya`ya gitti.⁶⁹
760. Pepin, Waifar`a⁷⁰ karşı mücadeleye girişti.⁷¹
761. Pepin, Charles (Charlemagne) ile birlikte Wasconia`ya gitti ve Clermont`u ateşe verdi.⁷²
762. Charles ve Carloman ile tekrar Wasconia`ya giden Pepin, Wasconları yendi.⁷³
763. Pepin Worms`ta bir meclis topladı.⁷⁴
764. Çok kötü bir ayaz oldu, 14 Aralık (763)`ta başladı ve 16 Mart (764)`a kadar sürdü.⁷⁵

⁵⁷ "Karlomannus duxit exercitum contra Chunal dum", s. 10.

⁵⁸ "Karlomannus bellum iniit contra Baiouarios", s. 10.

⁵⁹ "Karlomannus perrexit ad Romam", s. 10. Carloman bu tarihte rahip olmayı seçerek Roma`ya gitmiş, dünya işlerinden çekilmiştir. C. W. Previte-Orton, *Outlines of Medieval History*, Noble Offset Printers, USA, 1965, s. 131.

⁶⁰ Charles Martel`in ikinci eşinden olan oğludur.

⁶¹ "Grippe fuit in exilio", s. 10.

⁶² Kısa Pepin, 751`den 768`deki ölümüne kadar Frank kralı.

⁶³ "Pippinus in regem unctus est apud Suessiones", s. 10.

⁶⁴ Köln piskoposu.

⁶⁵ "Hildegarius occisus est in Saxonia", s. 10.

⁶⁶ "Stephanus papa venit in Franciam", s. 10.

⁶⁷ "Pippinus rex cum Francis in Italiam perrexit, Langobardos superavit. Carlomannus obiit", s. 10.

⁶⁸ "Franci obsederunt Papeia", s. 10.

⁶⁹ "Pippinus fuit in Saxonia", s. 10.

⁷⁰ Akitanya dükü.

⁷¹ "Pippinus rex conflictum habuit contra Waifario", s. 10.

⁷² "Pippinus fuit in Wasconia cum Karolo et Claremonte igne cremavit", s. 10. Akitanya ile mücadelede kent kuşatılmış ve ateşe verilmiştir. G. M. Bussey, T. Gaspey, *Pictorial History of France*, vol. I, London, 1843, S. 208.

⁷³ "iterum Pippinus pergens in Wasconia cum Karolo et Carlomanno superavit Wascones", s. 10.

⁷⁴ "Pippinus placitum habuit in Warmacia", s. 10.

⁷⁵ "tunc fuit ille gelus pessimus, et coepit 19. Cal. Ianuarii, et permansit usque in 17. Cal. Aprilis", s. 10.

765. Pepin Attigny`de bir meclis topladı.⁷⁶

766. Pepin Wasconia`ya gitti ve Argenton`u⁷⁷ inşa etti.⁷⁸

767. Pepin Mart ayında tekrar Wasconia`ya gitti ve Ağustos ayında tekrar gitti.⁷⁹

768. Waifar 2 Haziran`da öldürüldü. Kral Pepin 24 Eylül`de öldü, Charles ve Carloman kral olmaları için 9 Ekim`de yağlandılar.⁸⁰

769. Kral Charles ilk kez Garonne Nehri ötesindeki Wasconia`ya gitti.⁸¹

Aziz Amand Yıllığının Bir Diğer Devamı

771 (772). Carloman 4 Aralık`ta Samoussy`de öldü.⁸²

772 (773). Kral Charles Saksonlara karşı Stadtberge`de savaştı.⁸³

773 (774). Kral Charles İtalya`ya gitti ve Lombardlara karşı savaştı.⁸⁴

774 (775). Charles tekrar İtalya`ya gitti ve Desiderius`u, karısını ve kızını ele geçirerek kendisiyle birlikte Francia`ya getirdi.⁸⁵

775 (776). Charles tekrar Saksonya`ya gitti, orada hem savaştı hem de Siegburg`u ele geçirdi.⁸⁶

776 (777). Charles tekrar Saksonya`ya gitti, Saksonlar boyun eğdiler ve rehinelere verdiler, Hristiyan olsunlar diye: Charles Lippe Nehri üzerine bir kale inşa etti.⁸⁷

777 (778). Charles Paderburn`da meclis topladı.⁸⁸

778 (779). Kral Charles, Zaragoza`ya doğru⁸⁹ İber yarımadasına gitti.⁹⁰

⁷⁶ "Pippinus placitum habuit ad Atiniacum", s. 10.

⁷⁷ Pepin, Argenton kalesini yeniden inşa etmiş ve oraya bir Frank garnizonu yerleştirmiştir. J. F. Verbruggen, "The Role of The Cavalry in Medieval Warfare", Ed.: Kelly DeVries, Clifford J. Rogers, The Journal of Medieval Military History, vol. III, The Boydell Press, Woodbridge, 2005, s. 57.

⁷⁸ "Pippinus fuit in Wasconia, et fecit Argentum", s. 10.

⁷⁹ "iterum Pippinus fuit in Wasconia in mense Martio, et iterum in mense Augusto", s. 12.

⁸⁰ "Waifarius interfectus est 4. Non. Iunii, et rex Pippinus defunctus est in 8. Cal. Octobr. Et Karlus et Karlomannus ad reges uncti sunt 7. Id. Octobris", s. 12.

⁸¹ "Karolus rex prima vice fuit in Wasconia ultra Garonna", s. S. 12.

⁸² "Karlomannus obiit in Salmunciaco pridie Non. Decembris", s. 12.

⁸³ "Karlus rex bellum habuit contra Saxones in Heresburgo", s. 12.

⁸⁴ "Karlus rex fuit in Italia, et bellum habuit contra Langobardos", s. 12.

⁸⁵ "iterum Karlus fuit in Italia, et capto Desiderio et uxore eius et filia, adduxit secum in Francia", s. 12.

⁸⁶ "iterum Karolus fuit in Saxonia, et ibi bellum habuit, et Siegburgo cepit", s. 12.

⁸⁷ "iterum Karolus fuit in Saxonia, et subiugati Saxones, dederuntque hospites, ut fierent christiani: et Carlus fecit castellum superfluvium Lyppia", s. 12.

⁸⁸ "Karlus placitum habuit ad Patresbrun", s. 12.

780. Charles krallığını oğulları arasında paylaştırdı ve Roma'ya gitti.⁹¹
782. İsyan eden Saksonlar pek çok Frankı öldürdüler. Charles Saksonları toplatarak başlarının vurulmasını emretti. Bu yıl 23 Mayıs'ta piskopos Gislebert⁹² öldü.⁹³
783. Kraliçe Hildegard 30 Nisan'da öldü. Charles'ın annesi Kraliçe Bertrada Choisy-au-Bac'da 13 Temmuz'da öldü.⁹⁴
784. Charles üç kez Saksonya'ya geri gitti ve orada bir süre durdu.⁹⁵
785. Charles Saksonya'da dinlendi ve Witukind⁹⁶ döndürüldü.⁹⁷
786. Charles, suçlarından dolayı, Thuringialılara saldırdı.⁹⁸
787. Charles Roma'ya gitti, insanlar üzerinde şu işaretler † göründüler.⁹⁹
788. Charles, Tassilo'yu yakalayarak Bavyeralılara boyun eğdirdi.¹⁰⁰
789. Charles Wenden'de Wilzilere karşı savaştı. Oğlu Charles¹⁰¹ Sen Nehri ötesinin hâkimiyetini elde etti. Çok kötü başka bir ayaz daha oldu.¹⁰²
791. Kral Charles ilk kez Hun ülkesine gitti.¹⁰³

⁸⁹ Endülüs Emevi halifesi Abdurrahman'dan istediklerini alamayan bazı emirlerin Charlemagne'a itaat bildirmesi ve yardım istemesi sonucu düzenlenen seferde, kralın komuta ettiği ordu ile diğer ordu Zaragoza'da birleşmiş ancak kuzey sınırlarına saldırı haberini alınca geri dönmüşlerdir. George P. R. James, *France in The Lives of Her Great Men: Charlemagne*, vol. I, London, Longman, 1832, s. 220-232.

⁹⁰ "Carlus rex fuit in Hispania ad Caesaraugusta", s. 12.

⁹¹ "Carlus rex divisit sua regna inter filios suos, et perrexit ad Romam", s. 12.

⁹² Editörün dipnotu: Noyon ve Tournai piskoposu. S. 12. 1146'ya kadar Noyon piskoposu aynı zamanda Tournai piskoposuydu. Giselbert olarak da geçmektedir.

⁹³ "Saxones rebellantes plurimos Francos interfecerunt: et Karlus congregatos Saxones, iussit eos decollare: et hoc anno Gislebertus episcopus obiit 10 Kal. Iun.", s. 12.

⁹⁴ "Hildegardis regina obiit pridie Cal. Maii; et Bertrada regina 3. Idus Iulii in Cauciaco defuncta est, mater Caroli", s. 12.

⁹⁵ "Carlus tribus vicibus regressus est in Saxonia, et ibidem commoratus", s. 12.

⁹⁶ Frank-Sakson savaşları sırasında Saksonların lideri.

⁹⁷ "Carlus adquisivit Saxonia, et Widichinus convertitur", s. 12. "Döndürüldü"den kasıt din değiştirilmesidir. 785'de Saksonya'ya yapılan seferde asiler öldürülmüş, ülke ateşe verilmiş ve liderleri Witukind, Attigny sarayına gelerek vaftiz olmak zorunda kalmıştır. Louis Halphen, *Charlemagne and The Carolingian Empire*, trans. G. de Nie, North Holland Publishing, New York, 1977, s. 49.

⁹⁸ "Carlus violavit Toringos pro eorum culpis", s. 12.

⁹⁹ "Carlus perrexit ad Romam, et ista signa†apparuerunt super homines", s. 12. Editör Pertz bu konuda verdiği dipnotunda "Chesne tarafından yok sayılan haç işaretinin tekrar yerine konulması gerektiği kanısındaydım, kıyaslayın S. Columbae Yıllığı" demektedir. Bu yıllıkta da ilk sayfada haç işaretine yer verilmiştir. "crucis signum a Chesnio omissum restituendum censui cf. et Annales S. Columbae", s. 12.

¹⁰⁰ "Carlus capto Tassilone subiugavit Baiuorios", s. 12.

¹⁰¹ Genç Charles.

¹⁰² "Carlus pugnavit contra Wulzis in Wenedonia: et Carlus filius eius regnum accepit ultra Segona: et ille gelus fuit pessimus alius", s. 12.

¹⁰³ "Carlus rex primum fuit in Chunia", s. 12.

Aziz Amand Yılığının İkinci Bölümü

792. Saksonlar, 6 Temmuz Cuma günü Elbe Nehri üzerinde deniz kıyısında Frankları öldürdüler.¹⁰⁴

796. Kral Charles, oğlu Pepin'i Hun topraklarına gönderdi. Onlar onu barış içinde kabul ettiler. Pepin pek çok hazine elde etti ve Francia'ya getirdi.¹⁰⁵

797. Kral Charles, (Roma şehri dışında)¹⁰⁶ Aziz Paul manastırının nasıl inşa edilmesi gerektiğiyle ilgili, piskoposlar, başrahipler ve keşişlerle, Aachen sarayında bir meclis topladı. Aynı yıl Saksonya'ya gitti ve kışı burada geçirdi.¹⁰⁷

798. Charles Saksonya'da kışı geçirdi ve tüm yaz orada kaldı. Önde gelen 1600 kişiyi oradan esir aldı ve Francia boyunca dağıttı.¹⁰⁸

799. Romalılar kıskançlıkla, Papa Leo'yu suçladılar, bizzat Leo, Francia'ya Charles'a geldi ve Charles onu kendi makamına iade etti.¹⁰⁹

800. Kral Charles balık tutmak amacıyla denize gitti. Kraliçe Liutgard öldü. Charles Roma'ya gitti ve Romalılarla Papa Leo'yu barıştırdı. Leo onu imparator olması için kutsadı.¹¹⁰

801. Roma'dan dönen imparator Charles, Aachen sarayına geri gitti. Bu yıl Müslümanlar sınırlarının dışına çıktılar ve Franklar tarafından öldürüldüler.¹¹¹

802. İmparator Charles, keşişler, rahipler herkes genel olarak ona sadakatini sunsunlar diye, Aachen sarayında bir meclis topladı ve (onlar da) öyle yaptılar.¹¹²

804. İmparator Charles oğullarıyla ve Franklarla, Saksonya'ya girdi, bazılarını öldürmelerini bazılarını da krallığının tümüne dağıtmalarını emretti. Papa Leo tekrar Francia'ya geldi.¹¹³

¹⁰⁴ "Saxones interfecerunt Francos super fluvio alpia prope mare, pridie Non. Iul. Feria 6.", s. 14.

¹⁰⁵ "Carlus rex filium suum Pippinum transmisit in chunia: et ipsi eum receperunt cum pace; et thesauros multos accepit et in Francia adduxit", s. 14.

¹⁰⁶ Editörün dipnotu: S. Pauli] extra urbem Romam, s. 14.

¹⁰⁷ "Carlus rex ad Aquis palatium concilium habuit cum episcopis, abbatibus, monachis, de coenobium sancti Pauli, qualiter constituere deberet; et in ipso anno perrexit in Saxonia, et ibidem hiemavit", s. 14.

¹⁰⁸ "Carlus in Saxonia hiemavit, et tota aestate ibidem fuit, et hospites capitaneos 1600 inde adduxit, et per Franciam divisit", s. 14.

¹⁰⁹ "Romani per invidiam condemnauerunt papam Leonem; et ipse Leo venit ad Carolum in Franciam, et ipse restituit eum in sede sua", s. 14.

¹¹⁰ "Carlus rex fuit ad mare, ut piscaret; et Leutgardis regina obiit. Et ille perrexit ad Romam, et pacificavit Romanos et papam Leonem; et Leo benedixit eum ad imperatorem", s. 14.

¹¹¹ "Carlus imperator a Roma rediens, ad Aquis palatium revertitur; et in ipso anno Saracini exierunt foras, et a Francis interfecti sunt", s. 14.

¹¹² "Carlus imperator ad Aquis palatium concilium habuit, ut ei omnes generaliter fidelitatem jurarent, monachi, canonici, ita et fecerunt", s. 14.

805. İmparator Charles, oğlu Charles'ı bir orduyla Wenden'e gönderdi.¹¹⁴
806. İmparator Charles, krallığını oğulları arasında paylaştırdı.¹¹⁵
807. İmparator Charles, Franklarla Koblenz'de bir meclis topladı. Onlar hediyelerini verdiler ve evlerine döndüler.¹¹⁶
808. Normanların kralı Godefroy bir orduyla Wenden'e geldi. İmparator Charles, ona karşı koysun diye oğlu Charles'ı gönderdi, kendisi ülkeye döndü.¹¹⁷
809. Bu yıl, daha önce şu ülkede asla görülmemiş şekilde bir su taşkını oldu ve en yüksek hali 28 Aralık'ta idi. Bu yıl 20 Eylül'de piskopos Aziz Amand'ın mezarı kaldırıldı ve 23 Ekim'de kendi yerine tekrar kondu.¹¹⁸
810. İmparator Charles bir Frank ordusuyla Saksonya'ya gitti, orada Verden'de bir meclis topladı. Wendler¹¹⁹ buraya geldiler ve Charles onlara bir kral verdi.¹²⁰

Değerlendirme

Özel bir kuruma bağlı metinlerin çoğu bazen sadece özel bir yere ait veriler sunmakta ve dikkatinin çoğunu imparatorlukla ilgili olaylara vermektedirler. ASA bu metinlere bir örnektir. Bir manastırda yazıldığı için, herhangi bir cemaate bağlı olmasa da, kopyalama ve aktarılma aşamasında manastır etkisinden kurtulamadığı görülmektedir.¹²¹

Yine bu tip yıllıklar nadiren de olsa oluşturuldukları yer ile ilgili bilgi vermektedirler. Örneğin ASA tek bir yerde, başrahip Gislebert'in ölümünde böyle bir bilgi vermektedir.¹²² Ayrıca bir kaç açıdan da diğer küçük

¹¹³ "Carlus imperator cum liberis suis et Francis Saxonia ingressus est, et aliquos iussit interficere, et aliquos per totum suum regnum dispergere; et Leo papa iterum venit in Francia", s. 14.

¹¹⁴ "Carlus imperator transmisit filium suum Karolum cum exercitu in Wenedonia", s. 14.

¹¹⁵ "Carlus imperator divisit regnum suum inter filios suos", s. 14.

¹¹⁶ "Karolus imperator placitum habuit ad Confflem cum Francis: et illi dederunt dona sua, et reversi sunt ad propria", s. 14.

¹¹⁷ "Godefredus rex Normanorum cum exercite venit in Wenedonia; et Carolus imperator transmisit filium suum Karolum contra eum, ut resisteret ei, et ille reversus est in terram", s. 14.

¹¹⁸ "Hoc anno fuit inundatio aquarum talis, qualis antea nunquam fuit in terra ista visa, et fuit 5. Kal. Ianuarii altissima. Et in hoc anno fuit elevatum sepulchrum sancti Amandi episcopi 12. Kal. Octobr. Et restitutum in locum suum 10. Kal. Novembr.", s. 14.

¹¹⁹ Batı Slavları.

¹²⁰ "Carolus imperator cum exercitu Francorum perrexit in Saxonia, et ibi placitum habuit in Fereda: et ibi Wenedi venerunt, et dedit illis regem", s. 14.

¹²¹ Jennifer R. Davis, Charlemagne's Practice of Empire, Cambridge University Press, UK, 2015, s. 193.

¹²² Davis, a.g.e., s. 52.

yıllıklardan farklıdır. Örneğin diğerleri 733'te tek seferden bahsederken, sadece o, 733 ve 734'te iki Saksonya seferi olduğunu yazmaktadır.¹²³

Başka bir özelliği Neustria teriminin, "*Sen ötesinde*" ifadesiyle, bir bölgeyi işaret eder biçimde ilk kez bu yılda kullanılmış olmasıdır. Bu ifade ile Neustria, Loire ve Sen nehirleri arasında uzanan Frank toprakları anlamına gelecek şekilde sınırlandırılmıştır.¹²⁴

Kilise ile ilgili maddelerde inanılmaz bir orta yol sunan yıllık, zaman zaman Hristiyan dünyası ve manastır tarihinin önemli olaylarından da bahsetmektedir. Herhangi bir sistemi yoktur hatta tarihçilerin bilmesi gereken bazı olaylara hiç yer verilmemiştir.¹²⁵ Örneğin yaklaşık 780'de gerçekleşen ve tüm topraklarda dolaşımdaki paranın gümüş denarius olmasını getiren para reformundan ya da Charlemagne'nın oğlu Pepin'in 781'de Lombard Kralı ilan edildiğinden hiç bahsetmemiştir. İlaveten sebep sonuç ilişkilerine bir kaç küçük nokta hariç değinilmemiştir. Yine editörün de belirttiği gibi olayların verilen tarihleri ile gerçek tarihleri arasında bazen uyumsuzluklar da görülmüştür.

İncelenecek olursa yılda ağırlıklı siyasi olaylar ve seferler okunmakla birlikte, dini-dünyevi ölümlere, seyahatlere, saldırılara, kral ilanlarına, bazen amaçlarıyla toplanan meclislere, doğal afetlere, inşa edilen yapılara ve verilen cezalara da yer verilmiştir. Ayrıca olayları kaçınıcı kez olduğu belirtilirken ilklerin vurgulandığı anlaşılmaktadır. Yine verilerden düşmanların kim olduklarıyla ilgili bilgi edinilebilir. Başka bir çıkarım bu dönemde piskoposlar ya da ileri gelen nüfuzlu kişiler tarafından da askeri birlikler yetiştirildiği ve ihtiyaç olduğunda gönderildiğidir.

Yılığın büyük bir bölümü Frank İmparatoru Charlemagne'nın hayatına ışık tutmaktadır. Veriler sayesinde kralın istişareyi çok önemseydiğini, zamanının çoğunu sarayından uzakta seferlerde geçirdiğini, oğullarını da seferlere göndererek yetişmelerini sağladığını ve sadakate değer verdiğini, bu amaçla

¹²³Collins, a.g.e., s. 186.

¹²⁴Herwig Wolfram, "The Shaping of The Early Medieval Principality As a Type of Non-Royal Rulership", Ed.: L. White, Viator, Vol. II, University Of California Press, California, 1971, s. 44

¹²⁵ Steven Vanderputten, "Typology of Medieval Historiography Reconsidered: A Social Re-Interpretation of Monastic Annals, Chronicles and Gesta", Historical Social Research/Historische Sozialforschung, 26, 4 (98), 2001, s. 159.

yeminler aldığı görmekteyiz. Ayrıca kralın balık tuttuğuna dair daha önce başka bir yerde rastlamadığımız yeni bir bilgi de edinmekteyiz.

Sonuç olarak Aziz Amand Yıllığı, küçük Frank yıllıklarının en eskisi olması ve bazı bilgilerinin ilk, bazılarının da diğerleri tarafından tekrarlanması açısından önemli bir kaynaktır. Herhangi bir yoruma yer vermese de, tarihi olaylar incelenirken takvimlendirmeye yardımcı olabilecek veriler içermektedir. Ayrıca olayların yaşandığı dönemde ya da çok yakın bir zaman sonra yazıldığı için güvenilirlik açısından da dikkate değerdir. Tüm bu nedenlerle dönemin tarihiyle ilgilenenler için başvuru yapıtlarından biridir.

KAYNAKÇA

- Aydın, Bilgin, "Sâlnâme", DİA, TDV, İstanbul, 2009.
- Bachrach, Bernard, Early Carolingian Warfare, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 2001.
- Bemont, Charles, "Annals", Encyclopedia Britannica, vol. II, Eleventh Edition, New York, 1910-11.
- Bussey, G. M., T. Gaspey, Pictorial History of France, vol.I, London, 1843.
- Collins, Roger, Charlemagne, University of Toronto Press, North America, 1998.
- Davis, Jennifer R., Charlemagne's Practice of Empire, Cambridge University Press, UK, 2015.
- Dunphy. Graeme, Ed., "Annales Sancti Amandi", Encyclopedia of The Medieval Chronicle, BRILL Online.
http://www.encquran.brill.nl/entries/encyclopedia-of-the-medieval-chronicle/Annales-sancti-amandi-EMCSIM_001243 09.02.2016.
- Garipzanov, Ildar H., The Symbolic Language of Authority in The Carolingian World, BRILL, Netherlands, 2008.
- Halphen, Louis, Charlemagne and The Carolingian Empire, trans. G. de Nie, North Holland Publishing, New York, 1977.
- Hay, D., Annalist and Historians, Routledge, UK, 1977.
- James, George P. R., France in the Lives of Her Great Men: Charlemagne, vol. I, London, Longman, 1832.
- McKitterick, Rosamond, Charlemagne, Cambridge University Press, UK, 2008.
-, The Frankish Kingdoms Under The Carolingians, Longman, London, 1983.
- Pertz, G. H., Ed., Annales Sancti Amandi, MGH, SS, I, Hanover, 1826.
- Previte-Orton, C. W., Outlines of Medieval History, Noble Offset Printers, USA, 1965.
- Van Dam, Raymond, "Merovingian Gaul and The Frankish Conquests", The New Cambridge Medieval History, vol. I, Ed.: P. Fouracre, Cambridge University Press, UK, 2005.
- Vanderputten, Steven, "Typology of Medieval Historiography Reconsidered: A Social Re-Interpretation of Monastic Annals, Chronicles and Gesta",

Historical Social Research/Historische Sozialforschung, 26, 4 (98),
2001.

Verbruggen, J. F., "The Role of The Cavalry in Medieval Warfare", Ed.:
Kelly DeVries, Clifford J. Rogers, The Journal of Medieval Military
History, vol. III, The Boydell Press, Woodbridge, 2005.

White, Hayden, The Content of The Form, The Johns Hopkins University
Press, USA, 1987.

Wolfram, Herwig, "The Shaping of the Early Medieval Principality As a
Type of Non-Royal Rulership", Ed.: L. White, Viator, Vol. II,
University of California Press, California, 1971.

Wright, C. H. C., A History of French Literature, Haskell House Publishers,
USA, 1969.